

MERKLAP

Begijnhofmuseum Turnhout

Versieren van wit linnen met kleurig borduurwerk is sinds de 14de eeuw bekend. Het merken van linnengoed met geborduurde letters of monogrammen gebeurde in de eerste plaats omwille van praktische redenen. Dit hielp de vrouwen immers om het wasgoed, dat uitgespreid lag op de bleekweide, sneller te herkennen. Letters borduren ontwikkelde zich hoe langer hoe meer tot een zelfstandige vorm van handwerken. Oorspronkelijk waren het de aftelbare kruissteken die diagonaal over de weefselraden van het linnen werden geborduurd. Met de toename van fijnere weefsels kwam daarna meer en meer de platsteek op, die aan het begin en het einde van de fijne krulletters in steelsteken eindigde.

In enge zin verwijst het woord 'merklap' naar de geborduurde alfabetten die als model dienden voor het merken van linnengoed. In ruimere betekenis wordt het woord gebruikt voor alle doeken die als naai- en borduuroefening zijn vervaardigd, maar ook als repertorium van motieven. De merklap was voor de jonge meisjes een oefendoek waarop verschillende borduur- en naaisteken werden uitgetoond. Het borduurwerk werd beschouwd als test van iemands vaardigheid in het naaldwerk. Vaak werd de merklap ingekaderd tegen de muur gehangen, om aan te tonen dat de dochter des huizes daarin zeer bekwaam was. Omdat borduren ook een manier was om letters en cijfers te leren, was het tevens een bewijs dat het meisje kon lezen en schrijven. De oudst bewaarde merklappen dateren uit de 15de en 16de eeuw.

Naast letters en cijfers kwamen ook andere motieven voor. De vele religieuze symbolen zijn een teken van de godsdienstige opvoeding die aan het meisje gegeven werd. In de katholieke scholen begon men de merklap vaak met een kruisje. In Nederland, in de protestantse scholen, was dat een haantje. Soms werd er ook door meerdere generaties aan eenzelfde merklap gewerkt en gebruikte men verschillende borduurstijlen door elkaar. Over het algemeen gebeurde dat altijd in eenzelfde kleur, ofwel in het rood, ofwel in het blauw.

De merklap in het Begijnhofmuseum is des te opvallender omdat er verschillende mooie, felle kleuren zijn gebruikt. Bovenaan is er in fijne kruisjessteek een sierbord gemaakt over de hele breedte. Deze merklap begint niet met een kruisje maar met het woord 'jésus', gevolgd door het alfabet in geschreven hoofdletters en door de cijfers van 1 tot en met 0, beide in rode borduurzijde en eveneens in fijne kruisjessteek. Daaronder zien we opnieuw het alfabet, maar dan in Gotische letters. De tekst die er op geborduurd staat, luidt als volgt : "aux couvent des soeurs de st. marie à rochefort 1840. Louise-Isabelle de Corté pensionnaire". Wat opvalt is de fout in de Franse tekst, namelijk 'aux' in plaats van 'au'. Op de rest van de merklap zijn mooie borduurtechnieken verwerkt met wollen draad en in verschillende steken, namelijk platsteek, demi-point en steelsteek. Links onderaan is de boord afgewerkt met de naam M.L. PANTE, rechts met de datum MAI 1842, en daar tussenin vijf initialen die door slijtage niet meer leesbaar zijn. Aan de linkerzijde, maar vreemd genoeg verticaal geborduurd, zien we de datum 1826 en de naam 'S. aurélie'. Aan deze merklap is dus door verschillende personen gewerkt. Het doek vertoont slijtage en motvraat.

In de 21ste eeuw is de traditie om het wasgoed te merken en op de bleekweide te leggen al lang verleden tijd, maar men gebruikt de naai- en borduurtechnieken nog steeds om linnen en andere stoffen te versieren. Men beschouwt ze tegenwoordig zelfs als een soort kunstvorm. Er worden nog altijd merklappen met verschillende motieven geborduurd om tegen de muur te hangen. Soms geeft men een ingekaderde merklap ook als geschenk voor een bepaalde gelegenheid. Daarop worden dan figuren, namen en symbolen geborduurd die een rol spelen in het leven van degene die hem aangeboden krijgt. Een aantal musea, meisjesscholen en heemkundige kringen is nog steeds in het bezit van een collectie merklappen, die af en toe wordt tentoongesteld.

Tekst: Maria Wouters, Mia Croenen

Foto: Bram Luyts

Archief & Musea Turnhout

Gegevens:

- Materiaal : gaatjeslinnen, borduurzijde, wol
- Datering : 19de eeuw
- Afmetingen : Breedte : 44 cm, hoogte : 38 cm

Inventaris:

- Begijnhofmuseum : Inv. nr. B0884
Begijnhof 56, 2300 Turnhout

Literatuur:

- A. SIJSMANS, M. WOUTERS, H. DE KOK, J. COOLS, *Recente aanwinsten*, Turnhout, 2000
- M.G.A. SCHIPPER-VAN LOTTUM,
Over merklappen gesproken. De geschiedenis van de Nederlandse merklap vooral belicht vanuit Noord-Nederland,
Wereldbibliotheek, 1996

Het object van de maand is een initiatief van Archief & Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (doorklikken naar Object van de Maand).

Archief & Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout

Tel: +32 14 44 33 98 • www.archiefenmuseaturnhout.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11